

Eesti Keskkonnaühenduste Koda

Kliimaministeriumile

Meie: 27.09.2024 nr 1-5/24/6362

Eesti Keskkonnaühenduste Koja seisukoht Euroopa Liidu 2040 eesmärgi Eesti täiendatud seisukohtade kohta

Tervitame Euroopa Komisjoni välja pakutud eesmärki vähendada EL KHG heidet 2040. aastaks 90% võrra kui olulist sammu õiges suunas kliimamuutuste pidurdamisel. Küll toonitame siinkohal, et Euroopa Kliimaalase Teadusnõukogu ESABCC hinnangul peaks Pariisi kokkuleppega võetud 1,5 °C eesmärgi täitmiseks nii see kui EL 2030. a eesmärk olema olema ambitsioonikamad. Keskkonnaühenduste hinnangul Euroopa Liidu minimaalne eesmärk 2040. aastaks olema kliimaneutraalsuse saavutamine¹. Vastasel korral jätab EL kasutamata pöördelise võimaluse saada osa märkimisväärsetest keskkondlikest-, sotsiaalsetest ja majanduslikest hüvedest ning peab rinda pistma kliimamuutuste süvendamisega kaasnevate kulude ja ohtudega, mis ületavad kliimamuutuste leevendamise võimalikke katsumusi. Suurem ambitsioon on vajalik ka EL õiguslike kohustuste täitmiseks.

Põhjendame oma seisukohta järgnevalt.

EL kui Pariisi leppe osaline

Lisaks kõigile liikmesriikidele on ka EL ise Pariisi leppe osaline. Seega peab EL kliimapoliitika olema kooskõlas Pariisi leppega, ennekõike kohustusega pingutada, et hoida üleilmse keskmise temperatuuri tõus 1,5 kraadi piires. Samuti lasub EL-il, kui jõukate ja kõrgelt arenenud riikide ühendusel, ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioonist (UNFCCC) tulenev kohustus olla kasvuhoonegaaside (KHG) heite vähendamisel eesrindlik ehk tegutseda maailma keskmisest kiiremini. Kui EL kliimapoliitika ei vasta nendele kriteeriumitele, ei ole see kooskõlas Pariisi leppega. Sel juhul ei saa liikmesriigid Pariisi lepest tulenevate kohustuste täitmiseks tugineda EL kliimapoliitikale, vaid peavad ise rakendama ambitsioonikamat kliimapoliitikat.

Euroopa Kliimaalase Teadusnõukogu ESABCC hinnangu² on EL KHG heite vähendamine 90% võrra 2040. aastaks **minimaalne** võimalik eesmärk, arvestades ka õigluse aspektiga. Isegi niisuguse heite vähendamise eesmärgi täitmisel ületaks EL kumulatiivne KHG kogus

¹ <https://caneurope.org/2040-target-reaction/>;
<https://www.wwf.eu/?12836391/2040-targets-communications>;
<https://climateactiontracker.org/press/release-eu-commissions-proposed-2040-target-not-quite-15c-compatible-pre-2030-action-is-key/>

²

<https://climate-advisory-board.europa.eu/reports-and-publications/scientific-advice-for-the-determination-of-an-eu-wide-2040/scientific-advice-for-the-determination-of-an-eu-wide-2040-climate-target-and-a-greenhouse-gas-budget-for-2030-2050.pdf/@@download/file>

õiglast KHG eelarvet, mistõttu peab EL igal juhul täiendavalt panustama kliimamuutuste leevendamisesse ja nendega kohanemisesse väljaspool liitu. Ka ei ole ESABCC hinnangul kehtiv EL eesmärk vähendada KHG heidet 55% võrra 2030. aastaks kooskõlas õiglusega ja ebakõla vähendamiseks tuleb seda eesmärki märkimisväärselt suurendada.³

Meenutame ka, et Eesti kui väikese ja geopoliitiliselt pingelises piirkonnas asuva riigi huvides on rahvusvahelisel õigusel põhineva maailmakorra püsimine. Selle jaoks on kriitilise tähtsusega, et Eesti ja EL ise täidavad rahvusvahelisest õigusest tulenevaid kohustusi – muuhulgas neid, mis tulenevad Pariisi kokkuleppest.

EL kliimapoliitika peab järgima *KlimaSeniorinenni* kohtuotsuse kriteeriume

Kuigi EL ei ole ühinenud Euroopa inimõiguste konventsiooniga (EIÕK), kohustab EL põhiõiguste harta (ELPH) tagama EL õigusega põhiõiguste kaitse vähemalt samal tasemel, nagu kaitseb vastavasisulisi õiguseid Euroopa Inimõiguste Kohus (EIÕK).⁴ *KlimaSeniorinenni* lahendis⁵ kirjeldas EIÕK osaliste kohustusi kliimamuutuste leevendamisel, et tagada konventsiooniga hõlmatud õiguste kaitse. Peamiselt puudutas see era- ja perekonnaelu puutumatus kaitset, mis on sätestatud EIÕK art 8 ja kattuva sisuga ka ELPH artiklis art 7. Tulenevalt ELPH art 52 (3), peab EL kaitsma inimeste õigust era- ja perekonnaelu puutumatus kaitsele kliimamuutuste eest vähemalt samal tasemel, kui EIÕK. Järelikult peab EL kliimaregulatsioon täitma *KlimaSeniorinenni* lahendis sõnastatud kriteeriume.

KlimaSeniorinenni otsuse p 550 (a) kohaselt peavad riigid kehtestama järjestikused eesmärgid kliimaneutraalsuse saavutamiseks, mis põhinevad riigi osal maailma süsinikueelarvest, mis on kooskõlas riiklike ja/või üleilmsete kliimamuutuste leevendamise kohustustega. Seega peab ka EL kehtestama kliimaeesmärgid, mis sellele kriteeriumile vastavad. Järelikult peab EL 2040. aasta KHG heite vähendamise eesmärk olema kooskõlas süsinikueelarvega, mis vastab kliimasoojenemise hoidmisele 1,5 kraadi piires – eesmärk, mille poole püüdluse kohustuse võttis EL Pariisi leppega liitudes.

Eesmärgi seadmisel tuleb arvestada EL liikmesriikide ajaloolisi panuseid

Nõustume Eesti seisukoha seletuskirjas sisalduva väitega, et “2040. aasta raamistiku kavandamisel tuleks arvesse võtta EL liikmesriikide ajaloolisi panuseid.” Märgive, et EL liikmesriikidel on ajalooliselt ebaproportsionaalselt suur roll kliimamuutuste süvendamisel võrreldes EL liikmesriikide elanike arvuga. 2019. aasta seisuga pärines 22% kogu maailma kasvuhoonegaaside heitest alates tööstusrevolutsiooni algusest just EL liikmesriikidest ja Ühendkuningriigist.⁶ **Seega tuleb EL kasvuhoonegaaside heite vähendamise trajektoori määramisel, sh 2040. aasta eesmärgi seadmisel lähtuda süsinikueelarvest, milles võetakse seda ajaloolist panust arvesse.**

³ lk 15.

<https://climate-advisory-board.europa.eu/reports-and-publications/scientific-advice-for-the-determination-of-an-eu-wide-2040/scientific-advice-for-the-determination-of-an-eu-wide-2040-climate-target-and-a-greenhouse-gas-budget-for-2030-2050.pdf/@@display-file/file>

⁴ ELPH artikkel 52 (3): “Hartas sisalduvate selliste õiguste tähendus ja ulatus, mis vastavad Euroopa inimõiguste ja põhivabaduse kaitse konventsiooniga tagatud õigustele, on samad, mis neile nimetatud konventsiooniga ette on nähtud. See säte ei takista liidu õiguses ulatuslikuma kaitse kehtestamist.”

⁵ <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-233206%22%5D%7D>

⁶ <https://ourworldindata.org/contributed-most-global-co2> (25.09.2024).

Nõustume sellega, kui eelviidatud raamistiku sees jääb liikmesriikidele teatav paindlikkus riigi sees heite vähendamise koorma jaotamisel. **Rõhutame siiski, et ELi, kui terviku, KHG heite vähendamise tempo peab olema piisav, et püsida EL teaduspõhise ja õiglase süsinikueelarve piires.** Riikide senine aeglane tempo KHG heite vähendamisel ei tohi neile anda edaspidi õigust rohkem KHG heidet tekitada. Arvestades vajadust KHG heidet väga kiiresti ja ulatuslikult vähendada, on heite kiire vähendamine kõigis majandussektorites möödapääsmatu.

Süsinikueelarve

Rõhutame, et Euroopa Liidul lasub Pariisi leppes ja inimõiguste kaitse regulatsioonist tulenev kohustus hoida kliimasoojenemist 1,5 kraadi piires. Selle saavutamiseks on vältimatult vajalik saavutada KHG heite ja sidumise vaheline tasakaal ning jõuda selleni ilma oma süsinikueelarvet ületamata. Seega on kliimanetraalsuse saavutamine kõigest vahe-eesmärk kliimamuutuste pidurdamisel, mitte eesmärk omaette.

2040. aasta KHG heite vähendamise eesmärgi seadmise kõrval on äärmiselt oluline, et siduvalt oleks määratletud 2030–2050. aastate EL kasvuhoonegaaside (KHG) eelarve. Kui ELi Kliimamuutuste Teadusnõukoda (ESABCC) on soovitanud 2040. aastaks vähendada heidet 90–95%, mis vastab -11–14 GtCO₂ ekvivalendile⁷, siis Euroopa Komisjoni ettepanek KHG emissioonide vähendamise trajektoori kohta sellele ei vasta. Süsinikueelarve määratlemine on vajalik 2040. aasta eesmärgi saavutamise teekonna paika panemiseks, sest kumulatiivne KHG kogus sõltub eesmärgi suunas liikumise kiirusest.

Teeme ettepaneku 2040. aasta eesmärgi sätestamise protsessi raames määratleda ka vastav KHG eelarve aastateks 2030–2050, mis oleks minimaalselt kooskõlas ESABCC arvutustega.

2030. ja 2035. eesmärgid

Nii Euroopa kliimaseaduses kui ka viimastel COP-idel on viidatud vajadusele läbivalt üle vaadata seni seatud eesmärgid. Vastavalt COP26 kokkuleppele peab EL kokku leppima ka 2035. aasta KHG eesmärgi hiljemalt 2025. aasta lõpuks. Tehniliselt on 2035. aasta eesmärk küll võimalik lineaarselt tuletada 2030. ja 2040. aasta eesmärkide põhjal, kuid selline eesmärk ei ole kooskõlas EL õiglase süsinikueelarvega. 2040. aasta ELi eesmärgi seadmise käigus peab üle vaatama ka 2030. aasta eesmärk, et viia see kooskõlla Pariisi kliimaleppega võetud kohustustega. Nagu ESABCC oma raportis järeldas, ei ole kehtiv 2030. aasta eesmärk – vähendada KHG heidet 55% võrra – kooskõlas EL õiglase süsinikueelarvega.⁸

Et vähendada EL õiglase süsinikueelarve ületamist, peab liit sätestama miinimumina KHG heite 65% vähenemise 2030. aastaks, sealhulgas peab eesmärk hõlmama maakasutusest tulenevat sidumist.⁹ 5-aastaste perioodidega vahe-eesmärgid tagavad õiguskindluse ja suuna, et eesmärkide täitmist oleks parem seirata, millele on mh viidatud ka Pariisi leppes.

7

<https://climate-advisory-board.europa.eu/news/eu-climate-advisory-board-recommends-ambitious-2040-climate-target-and-urgent-transitions-for-the-european-union>

⁸ lk 15.

<https://climate-advisory-board.europa.eu/reports-and-publications/scientific-advice-for-the-determination-of-an-eu-wide-2040-climate-target-and-a-greenhouse-gas-budget-for-2030-2050.pdf/@@display-file/file>

⁹ <https://caneurope.org/can-europes-position-eu-climate-targets-ghg-budget/>

Soovitame 2040. aasta eesmärgi seadmise kõrval muuta ambitsioonikamaks 2030. aasta eesmärk ja sätestada eraldi 2035. aasta eesmärk, mis oleksid võimalikult kooskõlas EL õiglase KHG eelarvega.

Eesmärgi saavutamiseks tuleb rakendada kõiki võimalikke meetmeid

On laialdaselt tõendatud, et kliimamuutuste pidurdamine on ohutum ja odavam kliimamuutuste tagajärgedega rinda pistmisest. Kliimamuutuste leevendamine on oluline ka Eesti inimeste tervise ja vara, Eesti majanduse ning julgeoleku kaitsmiseks. Seetõttu on oluline, et kliimamuutuste leevendamiseks rakendataks kõiki olemasolevaid meetmeid. Kasvuhoonegaaside heite vähendamine ei tohi takerduda osa tehnoloogiliste lahenduste puudumise taha, kui heidet on siiski võimalik vähendada olemasolevate tehnoloogiliste lahenduste ja käitumuslike muutustega. Ka ESABCC rõhutab oma raportis, et vajaliku KHG eelarve piires püsimine on võimalik, kui kombineerida nõudluse muutmist tehnoloogiliste lahendustega. Niisugusel lahenduste komplektil on positiivne mõju inimeste tervisele, energiajulgeolekule ja jätkusuutliku arengu eesmärkide saavutamisele võrreldes alternatiivse lahendusega, milles prioriseeritakse tehnoloogilisi lahendusi.¹⁰

Ettepanek: seada EL kasvuhoonegaaside heite vähendamine 90% võrra 2040. aastaks Eestile minimaalseks vastuvõetavaks heite vähendamise eesmärgiks ilma tingimuseeta, et EL peab selleks tagama Eestile vajalike tehnoloogiate kättesaadavuse.

Tööstuspoliitika

Meenutame, et Pariisi leppe art 2.1 (c) sätestab, et kliimamuutuste leevendamiseks peavad osalised viima “rahastamisvood kooskõlla arenguteedega, mis on suunatud vähese kasvuhoonegaaside heite ja kliima muutumisele vastupidava arengu saavutamisele.” **Teeme ettepaneku täiendada Eesti seisukohta positsiooniga, et tööstuspoliitika kujundamisel Euroopa Liidus tuleb läbivalt tagada, et tööstuse arendamiseks suunatav rahastus oleks kooskõlas kliimamuutuste leevendamise ja nende tagajärgedega kohanemisega. Muuhulgas tuleb selleks leppida kokku fossiilkütuste tööstuse otsese ja kaudse subsideerimise kiire lõpetamine.** Ka tuleb tööstuspoliitika arendamisel jälgida, et täidetakse ELi roheleppes seatud eesmärki vähendada nii KHG heidet kui materjalikasutust.

Üleminekutehnoloogiate puhul teeme ettepaneku lisada seisukohtadesse vajadus tagada, et nende kasutamine ei oleks asendustegevus KHG heite vähendamisele ega suurendaks EL sõltuvust ebademokraatlikest riikidest. Saksamaa on hoiatav näide energeetikas maagaasi, kui ühe üleminekutehnoloogia ulatuslikust kasutamisest, kus üks riik sattus tugevasse sõltuvusse suurte gaasivarudega ebademokraatlikest riikidest. Sarnaseid olukordi tuleb üleminekutehnoloogiate puhul vältida. Arvestades kliimamuutuste tõsidust ja sellest tulenevat vajadust KHG heidet kiiresti vähendada, peab üleminekutehnoloogiate kasutamine olema piiratud ning ennekõike tuleb võtta kasutusele heidet vähendavaid ja pikaajaliselt jätkusuutlikke lahendusi.

¹⁰ lk 11.

<https://climate-advisory-board.europa.eu/reports-and-publications/scientific-advice-for-the-determination-of-an-eu-wide-2040/scientific-advice-for-the-determination-of-an-eu-wide-2040-climate-target-and-a-greenhouse-gas-budget-for-2030-2050.pdf/@@display-file/file>

Kliimadiplomaatia ja rahastus

ESABCC raporti kohaselt ei suuda EL vähendada oma KHG heidet piisavalt, et anda kliimamuutuste leevendamisse panus, mis on kooskõlas parima teadusliku teadmise ja Pariisi kokkuleppega. **Puudujäägi korvamiseks peab EL rahastama jõuliselt KHG heite vähendamisse väljaspool liitu, lisaks väga kiirele KHG heite vähendamisele liidu sees.**¹¹ Arvestades EL jõukust ja ajalooliselt ebaproportsionaalselt suurt panust kliimamuutuste põhjustamisesse, peab EL rohkem rahastama kliimamuutuste leevendamist ning nendega kohanemist kolmandates riikides, sealhulgas suurendama enda panust ÜRO “Loss and Damage” fondi.

Hea õigusloome

Praeguses sõnastuses on Eesti seisukohad sedavõrd segased, et on arusaamatu, millise mandaadi saavad Eesti esindajad EL 2040. aasta KHG heite vähendamise eesmärgi läbirääkimiseks. Seisukohtade seletuskirjas on rohkelt kirjavigu ja määratlemata mõisteid (nt mitte lõpptehnoloogiad, soodne regulatiivne raamistik konkurentsis püsimiseks, võimalikult heitevaba energia). Samuti on põhjendamata kaalukad väited, näiteks et põllumajandussektoris pole võimalik jõuda kliimaneutraalsuseni (lk 27). **Palume seisukohti ja nende selgitusi konkretiseerida ning keeleteoimendada.**

Üksiti palume selgitada, kuidas on seisukohtade koostamisel arvestatud Eesti kehtivate kohustustega õiglase ülemineku kavas ja taastekavas, mille kohaselt lõpetab Eesti põlevkivist elektri tootmise aastal 2035 ja õli tootmise aastal 2040. Samuti palume selgitada, kuidas on arvestatud seisukohtade koostamisel Eesti riiklikus energia- ja kliimakavas seatud eesmärgiga, et Eesti vähendab 2030. aastaks oma KHG heidet vähemalt 70% võrra võrreldes 1990. aastaga.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Maia-Liisa Anton

Eesti Keskkonnaühenduste Koja koordinaator, EKO kliimatöörühma nimel

¹¹ lk 48–49.

<https://climate-advisory-board.europa.eu/reports-and-publications/scientific-advice-for-the-determination-of-an-eu-wide-2040/scientific-advice-for-the-determination-of-an-eu-wide-2040-climate-target-and-a-greenhouse-gas-budget-for-2030-2050.pdf/@@display-file/file> (26.09.2024)